

A black and white photograph of a young boy with dark hair and bangs, wearing a dark velvet tuxedo jacket, a white dress shirt, and a dark bow tie. He is standing against a dark, textured background. The image is overlaid with text in different colors and fonts.

Tomáš Franke

Tomáš Holý!

Jak jsem

točil filmy

Tomáš Franke

Tomáš Holý

Jak jsem točil filmy

O čem je tahle kniha?

Je to příběh naší největší dětské filmové hvězdy, Tomáše Holého. Projdeme spolu, krok za krokem, jeho filmovou kariérou. Je to literatura faktu? O něco méně přísná než literatura faktu, ale přesnější než běžná zábavná knížka. Něco mezi tím. Fakta o Tomášovi a o filmech jsou tak přesná, jak je lze po 40 letech ověřit. Na přání svého okolí jsem se rozhodl dát sem i nějaké ty veselé historky nejen z natáčení. Ty pochopitelně nesplňují přísná pravidla literatury faktu. Vybral jsem takové, jež pocházejí od lidí, kteří byli prokazatelně u natáčení. Žádná agentura *Jedna paní povídala*. Takže i veselé historky z natáčení mají nepochybně svoji vypovídací hodnotu. Berte je ale s rezervou, není možné ověřit, jestli se tak skutečně staly.

Tomáš Holý byl jedinečnou osobností s jedinečným talentem. Zabývám se jako amatérský badatel někdejšími dětskými herci a rodinnými filmy. S podobným talentem jsem se nikdy nesetkal. Tomáš filmoval doslova jen pár let. Jako dospělý nikdy před kamerou nestál a nikdy neměl žádné herecké vzdělání nebo kurzy. Přesto se

zapsal do našich srdcí právě tak jako třeba Vladimír Menšík nebo Vlasta Burian. Taková osobnost se rodí jen jednou za 100 až 200 let.

Čím byl Vladimír Menšík mezi dospělými, tím byl Tomáš Holý mezi dětmi.

Předpokládám, že skalní fanoušci už četli Tomášovu biografii *Jmenuju se Tomáš*, kterou napsal Tomášův spolužák Ota Kars. Rodinné zázemí Tomáše tedy budu popisovat jenom do té míry, jak je to nutné vzhledem k jeho filmování. Případné zájemce tedy odkazuji na zmíněnou knihu.

Pokud máte nějaké poznámky, objevili jste nějaké chyby, nebo znáte někoho, kdo byl přítomen natáčení s Tomášem, neváhejte a napište mi na e-mail admin@tomas-holy.cz. Také sledujte webové stránky <http://www.tomas-holy.cz>. Chtěl bych totiž dál pokračovat ve sbírání historek na téma Tomáš Holý, i po vydání knihy. Tam budu publikovat další zajímavosti, které objevím. Do knihy se nevejde všechno a také jsem do její uzávěrky prostě nemohl vyslechnout všechny pamětníky, kteří byli „u toho“. Pokud o někom víte, dejte mi prosím vědět. Pokud znáte nějakou historku s Tomášem, která tu není, ozvěte se mi. Tomáš byl opravdu jedinečnou osobností a všechny historky, fotky a další dokumenty s ním stojí za uchování

pro další generace fanoušků. To je mým cílem, nesmí zmizet s posledním žijícím pamětníkem!

Věnováno Tomášovi

a českým dětským hercům, kteří obětovali část svého dětství, aby se ostatní smáli.

Jak se stát hvězdou

Tomáš Holý se narodil v neděli 17. března 1968 ve známé pražské porodnici u Apolináře.

Ten anglicky vypadající komplex cihlových budov přímo dráždí filmaře. Objevil se v seriálu *Cirkus Humberto* jako dvůr cirkusové budovy, kde parkují starobylé maringotky. Pak třeba v detektivce *Čas pracuje pro vraha*, povídkovém filmu *Zločin v dívčí škole* nebo jako exteriér anglické nemocnice, kde léčili popáleného letce ve filmu *Nebeští jezdci*, ve dvoře je tajemná ulička, kde tajná policie sebrala Jaromíra Hanzlíka ve filmu *Tajemství Ocelového města*. Kdyby se poslední, vánoční díl legendárního seriálu *Píseň pro Rudolfa III.* natáčel o pár měsíců dřív, viděli bychom možná Tomáše Holého už jako miminko. Také Tomáš se sem za 13 let na chvíli vrátí. Natáčelo se tu totiž také několik záběrů německého seriálu *Připoutejte se, letíme nad Atlantidou*.

Tehdy byla bytová krize, a tak celá rodina Jindrových bydlela v nevelkém průchozím bytě v Jungmannově ulici č. 14. Babička

Boženka, děda Jan Jindra, jejich syn Jan, dcera Marie se svým manželem Václavem Holým a... Tomáš. Rodina Jindrových pocházela z jižních Čech, z Bezdědovic u Blatné. Tam se také narodily jejich děti. Později se rodiče i s nimi přestěhovali do Prahy, kde už všichni zůstali navždy.

Kousek za vsí se natáčela pohádka *Šíleně smutná princezna*, ten záběr, kde princ Václav Neckář přijede na krávkě k zahradní zdi a kráva pije z potoka. Ostatně, podstatná část pohádky, včetně zámecké zahrady s jezerem a loďkou, se točila v nedaleké Blatné. Královský palác je kombinací Blatné a slovenských Bojnic.

Když byly Tomášovi dva roky, odhodlali se rodiče k radikálnímu kroku: Přestěhovali se do činžovního domu na pomezí Nuslí a Pankráce, do menšího bytu v ulici Petra Rezka 3.

Podotýkám, že ulice se nejmenuje podle zpěváka Petra Rezka, jak si kdekdo myslí. Jmenuje se podle spolupracovníka Jana Želivského, který byl popraven spolu s husitskými radikály na Staroměstském náměstí v roce 1422. I ostatní místa v okolí mají jména s husitskou tematikou. Není to náhoda, vždyť přesně v těchto místech husité roku 1420 podruhé vítězně bránili Prahu. Poprvé to byla známá bitva na Vítkově, podruhé uhájili Prahu před Zikmundovými žoldáky

v listopadu, v bitvě u Vyšehradu. Proto se také sousední ulice s gymnáziem jmenuje Na Vítězné pláni.

Tomášův tatínek Václav původně pracoval v Pragoexportu. To byl podnik zahraničního obchodu. Tam také poznal svou budoucí ženu Marii. Po narození Tomáše si začal přivydělávat na brigádách v jídelních vagonch Českých drah. V roce 1971 odešel z Pragoexportu úplně. Dálkově vystudoval Střední hotelovou školu v Mariánských Lázních, obor kuchař-číšník. Lákal ho ale provoz v pohostinství jako takový. Proto se vrhnul na práva, dálkově vystudoval Právnickou fakultu Univerzity Karlovy. Koncem roku 1975 nastoupil do tehdy nejlepšího hotelu v Praze, do Intercontinentalu.

Strejda Jan, tedy správně celým jménem Jan František Jindra, se vyučil automechanikem. Jeho koníčkem byla Amerika. Zajímal se o všechno americké, auta, filmy... Nechal se zaměstnat jako rekvizitář ve Filmovém studiu Barrandov. Prostě jako v Hollywoodu. Dohledat filmy, na kterých se podílel, není dnes vůbec snadné. V té době nebylo zvykem psát rekvizitáře do titulků. Ani spisový archiv FSB nebyl o mnoho sdílnější. Tehdy se rekvizitáři prostě nepsali. Kdybyste u některého filmu z té doby objevili v titulcích J. Jindra, dejte mi prosím vědět.

Tomáš nastoupil do školky na Táborskou nad Paloučkem, tedy co by kamenem dohodil od jejich bytu. Na základní školu nastoupil na ZŠ Táborská. Její první stupeň sídlil tehdy v budově gymnázia Na Vítězné pláni, hned vedle jejich domu. Od třetí třídy přestoupil Tomáš na ZŠ s rozšířenou výukou jazyků, Křesomyslova. Je to po schodech dolů od zmíněného gymnázia. Veliký dům vedle Divadla Na Fidlovačce.

Slavným žákem školy byl například režisér Jan Svěrák, syn Zdeňka Svěráka. Možná proto si škola zahrála v jejich filmu *Vratné lahve*. Ano, třída, kde stárnoucí učitel Zdeněk Svěrák vyždímá mokrou houbu na hlavu drzého kluka, je právě tam.

Ulice Petra Rezka a gymnázium Na Vítězné pláni se objeví také v úvodu filmu *Probudím se včera*. Dům, který učitel objíždí a za kterým pak zaparkuje, je právě ten dům, kde bydlel Tomáš s mámou. Postavili ho v roce 1931.

Pokud si chcete vychutnat toto místo ještě v době, kdy tudy nejezdily tisíce aut, podívejte se na film z 50. let, *Puňťa a čtyřlístek*. Plac, kde kluci hrají fotbal, je právě dnešní pozemek gymnázia.

Na podzim 1975 natáčel oblíbený režisér Oldřich Lipský svoji komedii *Marečku, podejte mi pero!*. Úžasný film, kde jsou výborní úplně všichni herci, kteří se tam objeví. I ti, kteří stojí před kamerou poprvé. Příběh pochází z pera oblíbené dvojice Ladislav Smoljak a Zdeněk Svěrák. Čerpá z jejich osobních zkušeností. Oba jsou totiž původně učitelé.

Zdeněk Svěrák je češtinář. Proto ten průzkumný diktát se sveřepými šakaly. Když ukončil obecnou školu, nastoupil na gymnázium. Mezi přihlášenými byl i student s poněkud záhadným jménem Oliverius. Toho tam ale nikdy nikdo neviděl, pouze kolovala fáma, že se prý přestěhoval. Jen vyučující ho stále zapisovali do třídní knihy a ptali se, co s ním je. Tak se zrodil student Hliník, co se odstěhoval do Humpolce.

Jeden ze Svěrákových spolužáků se učil tím způsobem, že chodil po místnosti sem a tam a přitom si odříkával text. To samozřejmě způsobilo, že si látku vybavil zase jen když pochodoval, a při zkoušení musel chodit, jinak měl problémy s učivem. Další postava.

Ladislav Smoljak byl matikář. A po určitou dobu pracoval na podobné večerní škole, jako byla ta ve filmu. Tam se stalo, že byly třídní schůzky a na prospěch jednoho studenta večerní školy se přišlo

zeptat prakticky celé příbuzenstvo, včetně tetiček z Moravy. Tak se zrodil Hujer.

Areál továrny se natáčel v Roudnici nad Labem, v Roudnických strojárnách a slévárnách na Špindlerově třídě. Byly založeny už v roce 1880 a v době natáčení se tam skutečně vyráběly stroje pro zemědělce. Po roce 1990 je, bohužel, postihlo to, co většinu českých továren – úpadek a zkáza. Většina starých hal byla zbourána, část je opuštěná. Točna, přes kterou chodil Hujer s novinami, už není. Naopak očouzená bouda, kde parkovala parní lokomotiva, ještě stojí. A stejně tak je v jedné z hal i zelená jáma, kde se namáčely rámy strojů do zelené barvy – *Jseš nějak zelenej...* Nádraží, kam dorazila zasklená bouda pro mistra, stále funguje. Je na opačném konci areálu než vrátnice, Roudnice nad Labem – Hracholusky. Dům Týfových, kam se pan Kroupa šel omluvit za psaníčko *Sejdeme se na hřbitově*, je v Praze-Petrovicích v Morseově ulici. Je ale přestavěn téměř k nepoznání. Také už nemá ten plot s typickými starobylými koly. Interiér domu Kroupů byl ve filmovém ateliéru. Naproti tomu školní třídy a chodby se točily ve skutečné škole v Praze, v Dušní 7.

Film se točil prakticky celý podzim 1975 a nakonec záběry ve třídách. A tady se to stalo. V celém filmu je jedna krátká scénka s dětským hercem. Asi dvě minuty. Malý žák vejde do třídy, kde

studují žáci běžné denní školy. Nese vzkaz od ředitele školy o tom, že se budou konat třídní schůzky. Profesor chemie ho ale nevidí, protože kluk je malý, a tím pádem schovaný za stolem plným chemikálií a zkumavek. Žák se hlásí, zvedá ruku, natahuje se. Profesor ho stále nevidí. Zato studenti se dobře baví vzniklou situací, smějí se a radí klukovi, aby zaklepal na katedru. Kluk zaklepe, ale profesor zase nic. Tu si profesor všimne, že třída má volnou zábavu, a okřikne je:

„*Co je to dneska s váma?*“

Dostane se mu odpovědi: „*Je zde cizí žák.*“

Teď teprve profesor vykroukne za stůl a uvidí kluka. „*Kdo tě posílá?*“ ptá se profesor.

„*Soudruh ředitel,*“ odpovídá kluk trochu zmatený tou situací a místo papírku se vzkazem podává profesorovi ocucaný bombón, který vyndal z pusy.

„*Říkal soudruh ředitel, že to máš dát mně?*“ ptá se profesor a nechápe už vůbec nic.

„*Máte to napsat na tabuli,*“ řekne kluk a konečně mu podá papírek se vzkazem.

Profesor to jde napsat, ale jak je zapatlaný od klukova bombónu, tak se k papírku nalepí a nemůže ho setřást. Zatímco profesor píše vzkaz o třídních schůzkách na tabuli, kluk se s šibalským výrazem rozloučí se třídou a odběhne. Profesora hraje František Filipovský.

Produkce měla pochopitelně pro tuhle scénku smluveného dětského herce. Bohužel se mi nepodařilo vypátrat, kdo to měl být. Protože to bylo v zimním období, stalo se, že dětský herec chytil virózu. Jak už v takových situacích bývá zvykem, pan režisér se to dozvěděl samozřejmě až den před natáčením scénky. Každý neplánovaný prostoj ve filmu stojí tisíce. Svolal si tedy svůj štáb a zeptal se jich, jestli někdo z nich nezná menšího kluka, který by se nestyděl před kamerou. Přihlásil se rekvizitář. Byl to Jan Jindra – Tomášův strejda. Nazítří přivedl svého synovce Tomáše Holého.

Tomášův den D, jeho první den před kamerou, byl 19. 12. 1975. Tři měsíce před osmými narozeninami.

Tomášovi se scénka povedla, žádné známky trémy, na studenty dělá šibalské obličejy, v očích mu hoří čertovské ohničky, pro které si ho zanedlouho zamiluje celý národ.

Toho dne se však stalo ještě něco, co změnilo dějiny českého filmu i celý Tomášův život. Zrodila se legenda. Jak byl Tomáš se strejdou v práci, o pauzách mezi záběry si vymýšlel ptákoviny a bavil s nimi celý štáb.

Ať jsem mluvil s kterýmkoliv pamětníkem, který byl u nějakého natáčení s Tomášem, ať to byla filmová maminka Jana Preissová, nebo

dětští kolegové z filmu *Prázdniny pro psa*, všichni mi vyprávěli, jak vtipný Tomáš dokázal být a jak jim svými nápady zpříjemňoval čas čekání na další záběr. Už v této době, ve druhé třídě základní školy, se zřejmě objevily zárodky té vzácné vlastnosti bavit druhé. Můžete klidně říct, že Tomáš byl rozený bavič.

Režisér Oldřich Lipský, který se specializoval hlavně na komedie, si Tomáše prostě zapamatoval. Byl velmi pracovitý, a když dokončoval jeden film, tak už připravoval natáčení dalšího. Brzy zjara 1976 připravoval další film. Komedii pro děti s písničkami *At' žijí duchové!*. V ní je velká tlupa dětí a pan režisér si na Tomáše vzpomněl, a dal mu první velkou roli.

Film *At' žijí duchové!* byl pro Tomáše tou pravou filmovou školou. Rozkoukal se a viděl, jak se co dělá. Tady vzniká to, co bude za necelý půlrok obdivovat režisérka Poledňáková a další. Tomášova profesionalita.

Trikové záběry jsou dílem renomovaného trikového kameramana Jindřicha Novotného, kterému přátelé říkali Mulínek. To on nechal cestovat vodníka Miloše Kopeckého umyvadlem v *Jak utopit dr. Mráčka* a čarodějnici Saxánu mluvit s hlavou na nemocničním stole v *Dívce na koštěti*. Na oba tyhle triky by v Hollywoodu nejspíš nasadili

celou četu programátorů. Čechům ke stejnému výsledku stačí jedno obyčejné zrcátko.

Tomáš byl velice inteligentní dítě. Díval se, jak se sestavují geniální perspektivní triky s trpaslíky, chodil za kameramanem Novotným a ptal se ho na různé věci. A kameraman Novotný zase nasazoval Tomáše do záběrů, kde je nutná spolupráce živého herce s trikovým záběrem.

Tato spolupráce byla dobrá pro oba. Kameraman neměl problémy vysvětlit chytrému klukovi, co od něj potřebuje, a Tomáš se učil.

Natáčení bylo dost dlouhé a zrovna tak postprodukce, zřejmě kvůli množství triků.

Začalo vlastně už v průběhu května. V Praze ve studiu. Návčikem tanců a písni. První klapka padla 16. 6. 1976. Byly to záběry v kanceláři předsedy DrPrHrBr (Družstvo Pro Hrad Brtník), samozřejmě že v ateliéru. Exteriéry začaly 6. 7. v průhonickém parku záběry u krmítka. Tam je točená spousta scén. Louka, kde Leontýnka zpívá a promění Boháčka v jelena, kousek odtud dá Dlouhý Janek Leontýnce kopretinu, a zlomí tak její kletbu.

Jistě si pamatujete na vichřici, která se zlomením kletby strhne. Na strom, který se za ním ve vichřici kymácí, za rok poleze Tomáš Holý. Ohnutý dub, na kterém Leontýnka s Jendou zpívají poslední píseň filmu, už bohužel nestojí. Zničil ho orkán Kyrill.

Hajný, lesa pán, bydlel v hájovně Baba u Malého Chlumce. Slavná filmová samoobsluha je na náměstí v Mníšku pod Brdy. Teď už je hodně přestavěná. Tam se točilo 21. 7. Kašna na náměstí, kde Tomáš Holý tvrdí, že „*tvrdá pomsta Jouzovi, tak tvrdý Y*“, je v Novém Kníně. Stejně tak exteriér DrPrHrBr, dům pokrývače, klikatá cesta podhradím, dvůr Černé kroniky, i dům, kde bydlí Boháček. Ten stojí opravdu v nepřehledné zatáčce, kde do rohu domu čas od času někdo nabourá. Ta zatáčka je i na seznamu deseti nejnebezpečnějších zatáček v Česku. Boháčkovu mámu, která říká: „*Spi, to je jenom osobák...*“, hraje Jana Werichová, dcera slavného Jana Wericha.

Natáčení v Novém Kníně začíná hned den po davové scéně před obchodem, 22. 7., a sice záběrem ve škole, přes prázdniny opuštěné. Tady je jedna zajímavost, v jednom záběru se tu Maličký mluví sám, když říká „*Jasně, mládež*“, s postsynchrony má ale problémy, vždyť jsou mu jen 4 roky, tak ho ve zbytku filmu namluví Aťka Janoušková.

To nejpodstatnější natáčení ale čeká hrad Brtník, pardon, Krakovec.

Byl založen roku 1381 Jírou z Roztok, oblíbencem krále Václava IV. Uvádí se, že byl vystavěn za pouhé dva roky. Za pomoci šlapacích jeřábů připomínajících kola, ve kterých běhají křečkové. Bez pomoci skřítků zedníků. V době svého vzniku to byl asi nejmodernější hrad v tehdejší Evropě. Najdeme tu pár zajímavých technických vychytávek, třeba vestavěné skříňky nebo systém průduchů, kterými byl rozváděn teplý vzduch od krbů do okolních místností. Díky tomu bylo prý možné i za tehdejších třeskatých zim vytopit hrad až na 20 stupňů, zatímco většinu tehdejších klasických hradů jen na 10 až 13. Mají tu i sklep na jídlo, s téměř stálou teplotou po celý rok.

To místo, kam se Tomáš Holý a David Vlček jdou večer podepsat, je ve skutečnosti sklepením, ne hladomornou. Interiér filmové hladomorny byl ale postaven v ateliéru na Barrandově, kvůli trikům. Hladomorna je na Krakovci také, vytesaná do skály, ale navzdory názvu se používala spíše jako vyšetřovací vazba.

Krakovec byl v roce 1414 posledním bydlištěm Mistra Jana Husa předtím, než v říjnu odjel do Kostnice, kde ho začátkem července 1415 upálili.

Kolem roku 1660 byl Krakovec opraven a v létě 1783 vyhořel po zásahu bleskem.

Ne všechny záběry v okolí hradu Krakovce se tu opravdu točily. Některé z trikových záběrů se točily na pozemcích Barrandova. Třeba ten s otesáváním klád. Nehleďte zeď, kterou Tomáš Holý, Jiří Procházka a další na nádvoří Krakovce opravují, byla to jen filmová stavba.

A jak se vlastně dělají triky s trpaslíky? Je to v principu velmi jednoduché, ale precizní provedení triku vyžaduje mnoho zkušeností. Jde o využití perspektivy. Všichni víme, že vzdálené objekty se nám zdají malé. Film a televize mají jednu zvláštní vlastnost. Protože se na svět dívají jen jedním okem, nevidí hloubku prostoru. Pokud postavíte 10 m od kamery dva lidi vedle sebe a ten jeden z nich půjde třeba 20 m dozadu, v hledáčku kamery uvidíte, že jeden je vpředu a druhý vzadu, ale nebudete schopni odhadnout, jak daleko za svým kolegou je. Budete si myslet, že stačí natáhnout ruku, a může mu dát facku. Ten vzadu se bude jevit tím menší, čím bude vzdálenější. Při tom pochopitelně záleží na úhlu pohledu. Stačí kameru dát trochu stranou, a už bude vidět ten prostor mezi nimi. Trik má mnoho variant.

Asi si vzpomínáte na kouzelný film Karla Zemana *Cesta do pravěku*. Kluci jedou po řece a v dálce na obzoru za nimi jsou divoké pravěké hory. Ty hory jsou ve skutečnosti namalované na kartonu pár metrů před kamerou a kamera se výřezem v nich dívá na skutečné kluky na skutečné řece. A v kině nikdo nic nepozná, všichni by dali krk za to, že hory jsou někde daleko za nimi.

Pokud máte cit pro práci s videokamerou nebo foťákem, zkuste si to. Pokud má jen trochu slušnou optiku, aby bylo ostré to blízké i to v dáli, určitě se vám to podaří. Pokud jsou děti 5 m od kamery a chcete trpaslíky ve čtvrtinovém měřítku, trpaslíci musejí být $4 \times 5 = 20$ m od kamery. Jednoduchá matematika. Pokud pracují s normálním lidským nářadím, to nářadí musí být naopak vyrobeno ve čtyřnásobném zvětšení, aby bylo správně obrovské. Ve filmu jsou trpaslíci ještě menší než čtvrtina dětí v popředí. Byli určitě ještě dál než v našem příkladu, 30 metrů, a možná i víc.

Určitá chuťovka je známý záběr, kde Tomáš míchá maltu v neckách a trpaslíci mu tam padají. To už je trochu složitější. Blízký objekt musí mít určitou nejmenší vzdálenost, aby kamera zaostřená „na nekonečno“ brala ostře to vpředu i to vzadu. To se musí napřed vyzkoušet s použitým objektivem. Řekněme, že vše od 5 metrů dál je ostré. Tomáš tedy klečí 5 metrů od kamery, před sebou má přední